

Red: E. Husmark och Y. Karlsson

Narkotikaaktion

Affekt och hysteri måste bannlysas, när skolorna tar itu med narkotikaproblemet. Det klargjorde generaldirektör Hans Löwbeer, när han presenterade skolöverstyrelsens aktionsplan. Tonvikten läggs där på ökad information — till lärare, elever och föräldrar — och samarbete mellan dessa grupper och lokala ungdomsorganisationer, läkare, barnavårdsnämnd och polis, gärna i speciella aktionsgrupper på varje plats.

Där elev är i fara eller nöd måste uppgiften att hjälpa gå före andra uppgifter som ankommer på skolan, betonar SÖ. Lärarna måste skärpa uppmärksamheten i fråga om narkotikabruk och spridningsvägar och dessutom skärpa närvarokontrollen. Enormal frånvaro har nämligen under senare tid ibland visat sig hänga samman med narkotikamissbruk.

Eleverna måste få klart för sig vilken inverkan narkotika har på kropp och psyke och dessutom att det är brottsligt att sälja eller inneha narkotika. Problemet med den falska "döljande" lojaliteten måste ingående diskuteras i undervisningen och inom elevkåren — det betonas särskilt att resultatet blir bäst om eleverna aktivt engageras i ett handlingsprogram.

Narkotikaproblemet skall tas upp i lärarnas fortbildning, i vec-kovis återkommande elevvårds-konferenser — med lärare och medicinsk, kurativ och skolpsykologisk expertis — samt i samarbets-nämnder, elevråd, kollegier och klasskonferenser.

Som en uppföljning planerar SÖ att stärka skolans hälsoundervisning. Hjälpmedel i information framställs så snabbt det är möjligt och även radio-TV och film utnyttjas. Som grund för fortsatt kamp skall en sociologisk undersökning göras om attityder och gruppbildningar i skolan.

Regeringen aviserar samtidigt lagstiftningsåtgärder för att stoppa införseln av illegal narkotika och krossa spridningskedjorna. Skärpta straff för narkotikalangning övervägs.

Internationellt arbete

På internationellt plan kartläggs narkotikahandeln av FN:s narkotikakommission, där dock inget nordiskt land är representerat. De 21 medlemmarna är representanter för de stater som producerar och förädlar mest narkotika och de som har de största missbruksproblemen. Interpol deltar i kommissionens arbete.

70 länder rapporterar regelbundet till kommissionen, som för 1965 konstaterar att antalet beslag av postbefordrad narkotika ökar och att i Europa den olagliga handeln med cannabis (råmateriale för haschisch) ökat oroväckande. Många av smugglarna är "lösdrivande" ungdomar som liftar till Nordafrika för att köpa varan. Omkring 66.500 åtalades för illegal narkotikaförsäljning under 1965, 47.500 av dem dömdes till straff från böter till livstids fängelse. Narkotikakommissionen har på sitt program också forskning, internationell narkotikakontroll, missbrukets ekonomiska och sociala aspekter och tekniskt samarbete i frågan.

Åtal för neurosedyn

Nio ledande män i det västtyska läkemedelsföretaget Chemie Grünenthal åtalas för att de inte stoppade försäljningen av sömnmedlet neurosedyn på ett tidigt stadium. Nu gick det fyra år innan preparatet drogs in. Enbart i Västtyskland föddes 5.000 barn med skador vållade av neurosedyn. Som bekant pågår i Sverige en civilprocess i saken. I Västtyskland blir det alltså först en kriminalprocess. Åtalet, som domstolen skall ta ställning till, gäller vållande av kroppslig skada, vållande till annans död av oaksamhet och brott mot läkemedelsstadgan. Föräldrarna till 400 barn uppträder som målsägare i processen, som följs av en mängd civilprocesser om tillverkaren fälls.

Fler analfabeter

Folkökningen gjorde att antalet analfabeter i världen ökade från 700 miljoner 1950 till 740 miljoner 1963 enligt Unescos statistiska årsbok. Inskrivningen i skolorna steg samtidigt med 69 procent. Antalet länder, där mindre än hälften av barnen i skolåldern får utbildning har minskat från 109 år 1950 till 64 år 1963.

Miljondollarklubb

Sverige är näst USA det land som ger mest till FN:s utvecklingsprogram (UNDP). 17 länder ger mer än en miljon dollar per år — USA ensamt 70 miljoner dollar och Sverige 15,5. Storbritannien skänker 11,7 miljoner men Sovjet bara 3 miljoner. Norge och Danmark är också med i "miljondollarklubben" med 4,5 och 6,5 miljoner dollar. Antalet projekt i UNDP:s regi är nu över 700. För mer än hälften av kostnaderna står mot-tagarländerna själva.

I år beslutas nya projekt i ett sextiotat u-länder. Bland annat gör man undersökningar av mineral- och vattenresurser samt transport-möjligheter. Också yrkesinriktad utbildning i läskunnighet och ledarskap står på projektens program.

Turism u-hjälp

"Turism-passet till fred" är mottot för det internationella turiståret, som inleddes vid nyår. Turismen är en av de snabbast växande näringarna och ger värdländerna eftertraktad utländsk valuta. Inkomsterna är dock ojämnt fördelade. 1965 besökte 90 procent av de internationella turisterna Europa och Nordamerika. U-länderna hade inte möjlighet att locka till sig turisterna, trots att de har omätliga naturliga resurser. Nu pågår dock en kampanj för fler turistresor till u-länderna, som bygger upp nya semester mål med förbättrad service. FN gör också här sin insats genom att öka det tekniska biståndet. 1966 hade man 23 turistexperter i arbete i 13 länder. Tunisien och Jugoslavien finns bland dem som fått hjälp och i Kenya har turistindustrin byggts ut med hjälp från Internationella finansieringsbolaget, som ingår i världsbanksgruppen.

Planeringsinstitut

Splittringen inom rationaliserings- och planeringsarbetet för sjuk- och socialvård skall hävas genom att ett nytt institut upprättas 1 januari 1968. Staten, kommunförbunden och de tre storstäderna blir intressenter och i anslutning till institutet — som skall ersätta Centrala sjukvårdsberedningen, SJURA, landstingsförbundets organisationsavdelning och i viss mån mentalsjukvårdsberedningen — skapas en statlig nämnd. Denna skall gran-

ska och godkänna planer för sjuk- och socialvårdsbyggen.

Huvudmännen behåller det direkta ansvaret för vården och den nya hälso- och socialvårdsstyrelsen — som skall ersätta medicinalstyrelsen och socialstyrelsen — leder riksplanering och ger råd.

Institutet skall bl.a. planera och samplanera kommunernas åldrings- och socialvård, granska socialvårdsbyråernas arbete och organisation samt undersöka möjligheterna att förbättra vård- och behandlingsmetoder. Inom institutet bildas en särskild socialvårdssektion.

Staten och landstingsförbundet betalar ungefär 6 miljoner var första året och resten av de 14 miljoner institutet kostar 1968 betalas av kommun- och stadsförbunden, som för övrigt under våren gör ett nytt försök att enas om en gemensam organisation.

Skolexperiment

Genom att låta eleverna gå i skolan i skift kan kommunerna spara miljoner. Det var främst detta som kom skolstyrelsen i Hultsfred i Småland att börja planera för detta skolexperiment, som i första hand är tänkt som försöksverksamhet i fem år med femdagarsvecka samtidigt. Reaktionen blev till en början negativ — tydligen berodde det mest på att föräldrarna överrumplades av tanken och i mycket missuppfattade idén. Sedan förslaget till gymnasieschema justerats så att ingen skulle behöva gå i skolan längre än till kl. 17 tystades en väsentlig del av kritikerna.

Men faktum kvarstod — systemet innebär en avsevärd förskjutning av dygnsrytmen. Och det är osäkert hur studieresultaten påverkas. Det är å andra sidan inte alls orimligt att gymnasieeleverna utan men klarar av en skoldag som pågår till kl. 17, särskilt som

det förutsatts att de då klarat av alla läxor också. Det senare förefaller dock något utopiskt, även om läxläsning i studieceller för många kan ge en bättre miljö än hemmet.

Seco har reagerat mycket positivt inför experimentet, som är värt att prövas på fler håll. Kanske kan man dock befara att kommunerna inför möjligheterna att spara miljoner på skolbyggen och skolskjutsar blir alltför ivriga att gå i Smålandsskolans spår. Något eller några års försök på några få platser kan ge resultat som kan undanröja riskerna för "barnsjukdomar" vid en mera allmän övergång till skiftläsning. Blir resultatet, vilket läkare befärrar, att gymnasieeleverna som inte behöver börja före kl. 11 får alltför sena vanor, måste systemet modifieras. De ekonomiska synpunkterna får inte helt bestämma.

Barnhämtningslag

Överlämning av barn skall i första hand ske med parternas frivilliga medverkan. Det viktigaste är att barnets fysiska och psykiska hälsa inte skadas. Om överflyttning inte kan ske på frivillig väg skall länsstyrelsen besluta om tvångsmedel: vite eller hämtning. Det senare sker med polisens hjälp men företrädare för barnvården och om möjligt läkare skall vara med. Detta är huvudtankarna i ett nytt lagförslag.

Länsstyrelsen kan stoppa hämtning, om den anser det påkallat att vårdnadsfrågan omprövas av rätten. Barn som fyllt 15 år eller nått sådan mognad att dess vilja bör beaktas på motsvarande sätt får endast hämtas om länsstyrelsen anser det nödvändigt med hänsyn till barnets hälsa.

Barnavårdsnämnd får fortfarande förbjuda föräldrar eller annan vårdnadshavare att ta barn från fosterhem. Länsstyrelsens beslut

bryter dock detta. De nya reglerna får sin plats som ett nytt kapitel i föräldrabalken.

Nya vaccineringskort

Från senaste årsskiftet skall alla nya internationella certifikat för smittkoppsvaccinering vara av den typ Världshälsoorganisationen införde 1965. De gamla korten gäller tre år. Nu måste ett WHO-godkänt vaccin användas och dess kodnummer skall anges på kortet. Den som vaccinerar måste själv skriva på, gummistämplat godtas inte.

Trafikens offer

En trafikolycka betyder för många av offren både kroppslig och ekonomisk katastrof. Det hör till undantagen att de till mer än hälften invalidiserade får behålla hela sin inkomst. Och offren får vänta alltför länge på att försäkringsbolag och myndigheter bestämmer sig för hur mycket vederbörande skall få i invalidpension, livränta eller annan ersättning.

Dessa uppgifter framgår av en undersökning om trafikskadade som lagts fram av fil. lic. Sonja Calais. Den presenterades vid en konferens som De handikappades riksförbund nyligen höll i Stockholm. 659 fall har granskats och det visade sig att dessa i genomsnitt fick vänta över två år innan skadan reglerades. För tredjedelen av fallen var väntetiden över tre år. Det bör dock betonas att de skadade under väntetiden fick annan ersättning.

Men väsentligt för trafikskadade är också i många fall rehabilitering. Där ligger väntetiden på nära två år, visar en undersökning i Lund. Under tiden avlider många, eller skador förvärras så att rehabiliteringstiden när de äntligen kan komma in på kliniken förlängs avsevärt.

48 000 åldringsplatser

Platserna på de egentliga ålderdomshemmen ökade under 1965 med 3,7 procent till 43.216. Platserna för mentalsjuka minskade från 102 till 14 liksom de för långvarigt sjuka från 4.051 till 3.989. Däremot ökade andra sjukavdelningars platser med 11,2 procent till 1.184. Hela antalet platser på de 1.303 ålderdomshemmen ökade med 3,2 procent till 48.403.

Ett av hemmen hade mental-sjukavdelning och 59 hade avdelningar för långvarigt sjuka, medan 62 hade andra sjukavdelningar. Dessa är huvudsakligen avsedda för hemmens pensionärer vid akuta sjukdomsfall. 15.423 anställda vårdade pensionärerna på de redovisade ålderdomshemmen.

Högre folkpension

En oväntat stor höjning av folkpensionerna aviseras i propositionen om lagändringar för att möjliggöra pensionärernas standardhöjning 1 juli. Ensam pensionär föreslås få 170 kr mer per år och ett pensionärspär 260 — det är 80 respektive 140 kr högre än vad som föreslogs i statsverkspropositionen. Årsbeloppen blir därmed 4.920 för ensam och 7.680 för pensionärspär. Vidare förbereds snabbare höjning vid ändring av basbeloppet. Nu är det en månads uppskov. Statliga anslaget följer dock det tidigare förslaget, nämligen en ökning med 560 miljoner kronor till 5.535 miljoner.

Propositionen syftar också till att minska skillnaden mellan arbetsgivarnas preliminära och slutliga avgifter enligt lagen om allmän försäkring. Nuvarande krav på att utlänningar skall vara mantalsskrivna i landet för att tillhöra sjukförsäkringen och tilläggs-pensioneringen ersätts med krav på bosättning i Sverige. Bosättning räcker också för att pensionsgrundande inkomst skall räknas.

Läkarutbildning i Linköping

År 1965 fastställde riksdagen riktlinjer för den fortsatta utbyggnaden av universitet och högskolor m.m. i landet fram till i början av 1970-talet. En ny teknisk högskola och en ny medicinsk läkarutbildnings- och forskningsenhet skulle inrättas i Linköping. Vidare skulle i denna stad anordnas en filial till Stockholms universitet för utbildning fram till primärexamen i humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga ämnen.

I januari 1966 tillsatte Kungl. Maj:t en organisationskommitté med uppgift att verkställa närmare utredning och ange förslag om hur den högre utbildningen i Linköping borde genomföras. Till ordförande utsågs landshövdingen Per Eckerberg.

Arbetet inom organisationskommittén uppdelades på olika subkommittéer, en för filialutbildningen, en för den tekniska utbildningen och en för läkarutbildning. Beträffande filialutbildningen gavs förslag i ärendet i augusti 1966. Ett delbetänkande om den tekniska utbildningen med förslag till organisation av hela högskoleverksamheten i Linköping framlades vidare den 16 februari 1967.

Den 27 februari 1967 lade organisationskommittén fram förslag beträffande läkarutbildningen i Linköping i form av ett betänkande av den särskilt tillkallade medicinska subkommittén med medicinalrådet Stig Lindgren som ordförande.

Subkommittén har genom sina undersökningar funnit det möjligt att anordna propedeutisk och klinisk läkarutbildning i Linköping för 84 studerande per år med början läsåret 1969/70. Det förutsättes, att de studerande genomför utbildning under de två första studieåren — den prekliniska utbildningen — i Uppsala. Den första intagningen av studerande till denna utbildning påbörjas höstterminen 1967.

Naturvårdsverk

Statens naturvårdsverk, som ersätter bl.a. statens naturvårdsnämnd, vatteninspektionen och luftvårdsnämnden, inrättas enligt propositionen 1 juli i år och får totalt 101 tjänstemän, ledda av en överdirektör och en lekmanastyrrelse. I denna sitter verkschefen och sex andra ledamöter. Förstärkningen blir — jämfört med de myndigheter verket ersätter — endast sex tjänster.

Naturvårdsverket får fyra byråer, nämligen en administrativ byrå, naturvårdsbyrå, vattenvårdsbyrå och luftvårdsbyrå. De tre senare får motsvarande rådgivande organ med vardera högst tio ledamöter, utsedda av regeringen. En grupp experter skall biträda vid markköp. Utom byråerna skapas ett stabsorgan för planering, information och samordning och ett laboratorium.

På länsplanet bildas särskilda naturvårdsenheter vid länsstyrelserna. De får totalt 156 tjänstemän och ersätter länsingenjörskontoren. I propositionen betonas att kommunerna och länsstyrelserna bör beakta friluftslivets behov i sin planering. Frågor om fritidsbostäder skall inte ligga under det nya verket — endast det rörliga friluftslivet.

Fångvård utreds

Bestämmelserna för behandling i fångvårdsanstalt skall ses över. Särskilt uppmärksammas frågan om rymningarna, censuren och den disciplinära bestraffningen. I direktiven betonas att de intagnas återanpassning till samhället i mycket beror på deras kontaktmöjligheter med omvärlden under anstaltsvistelsen. Kanske kan brevcensuren uppmjukas och isoleringscell ersättas med något bättre, antyder justitieministern.

Det är uppenbart att utredningen drivits fram av det senaste årets

kriminalvårdsdebatt, hävdade kurator *Maria Ståhltnacke-Berglind* och amanuens *Per Gahrton* i *Dagens Nyheter* (15.2). De kritiserar dock utredningens sammansättning — ingen av de många kritikerna har fått komma med. Kanske borde någon med personlig erfarenhet av behandlingen ha deltagit? Särskilt efterlyses humanare besöksregler med mindre övervakning.

Genom de disciplinära bestraffningarna åskådliggörs fängelsesystemets dilemma med obarmhärtigt tydlighet.

Å ena sidan är det uppenbart att brott mot regler av olika slag inom anstalten, "överspelningar" och annat är utslag av den sociala missanpassning anstaltsbehandlingen avses utgöra botmedel mot. Då bör man självfallet inte tillgripa bestraffning utan behandling.

Å andra sidan är reglerna och förordningarna, alla "idiotförbud", sådana att det ofta är ett sundhetstecken att bryta mot dem.

Paradoxen ligger i kravet på anpassning till anstaltens liv när hela anstaltsvistelsen ju påstås syfta till anpassning till samhällets fria liv. Självfallet kan man inte upprätthålla en institution om brott mot dess normer inte beivras, men ett minimikrav måste väl ändå vara att sanktionerna inte direkt motverkar hela institutionens syfte, utan tvärtom att de befrämjar det.

Därför måste isoleringsstraffen bort. Också övriga disciplinstraff är tveklaktiga.

Klarare språk

Medborgaren bör ha rätt att kräva en alldeles särskild precision i ett meddelande från en myndighet, särskilt som han kanske inte bitt om meddelandet och inte heller kan avvisa det. Är en punkt dunkel — exempelvis en författning — kan saken ofta inte klarläggas på annat sätt än genom ett tidsödande besvärsförfarande eller lång och besvärlig process, sade statsrådet Sven-Eric Nilsson vid postverkets konferens "Företagets brev" i Stockholm i oktober. Anförandet är publicerat i tidskriften *Språkvård* (1/1967).

Myndigheternas meddelanden är ofta generella till form och innebörd, vilket tvingar till helt andra uttryck än dem man använder om ett konkret fall. Ofta skall dessa skriftliga meddelanden också tillämpas under mycket lång tid och är svåra att ändra.

Myndigheternas språkbruk blir normerande för många andras skrivsätt. Många anser att strävandena att modernisera det officiella språket hittills blivit magra. Man måste nog erkänna att kanslispråket i dess mindre ädla form — tungfotat, mångordigt, torrt, övertydligt, svärbegripligt — frodas mer än motiverat. Det har t.o.m. brett ut sig.

Traditionsbundenheten försvårar dock modernisering. Myndigheterna skriver ofta efter förebild för att få konsekvens. Ändå känner vi som arbetar med moderniseringen viss optimism — vi börjar från grunden, d.v.s. på regerings- och departementsnivå i den språkliga reaktionskedjan. Vägledande är önskemålet att närma författningsspråket till det språk som används för sakliga framställningar på andra områden.

Det är nödvändigt att moderniseringen lyckas. Annars fyller "statens" språk sin funktion allt sämre, klyftan ökar till medborgarna. Men vi vill inte utarma språket, nyanserna måste behållas.

Statsrådsberedningen och Nämnden för svensk språkvård har i samarbete skapat regler för språket i lagar och andra författningar. Där ges råd på 40 sidor. Rättschefen Georg Ericsson och docent Bertil Molde är huvudförfattare.